

14 במרץ 2011

לכבוד :

השר גדעון סער
משרד החינוך
ירושלים

דחוף

שלום רב,

הנדון: תכנית פרטית בביה"ס הממלכתי היסודי 'בן גוריון' שבגבעתיים

1. אנו פונים אליך על מנת שתפעל למניעת פתיחתה של תכנית העשרה פרטית (להלן - **התכנית**) לתלמידי כיתות א' בביה"ס היסודי הממלכתי **בן גוריון** שבגבעתיים (להלן - **בית הספר**), במסגרתה נגבים תשלומים באופן העולה על המותר בחוק ובתקנות ונעשה מיון וסינון אסורים של תלמידים המבקשים לקחת בה חלק. פעולות אלו נעשות שלא כדין, פוגעות בעקרון השוויון בין תלמידים במערכת החינוך הציבורית ומנוגדות למדיניות שמקדם משרד החינוך בימים אלו ממש, בנוגע למיון וסינון בבתי ספר מוכרים שאינם רשמיים.
2. ביום 6.3.11 פנינו אליכם בנוגע למסלול פרטי בבית הספר **'ברנר'** בגבעתיים בו מתקיימת תכנית מדעים וטבע לתלמידי כיתות א', ככל הידוע לנו זו השנה השנייה. התכנית האמורה משוקת על ידי בית הספר ומופעלת על ידי אנשי הסגל שלו. בפנייתנו דרשנו כי תורו על ביטולה של התכנית ולחלופין תפעלו לפתיחתה לכלל תלמידי בית הספר, ללא מיון וסינון וללא התניה בתשלום מעבר למותר כדין. פנייה זו טרם נענתה לגופו של עניין.
3. בימים האחרונים הגיע לידינו מידע נוסף הנוגע לתכנית העשרה פרטית אחרת, "תכנית לימודי איכות הסביבה בשילוב אמנויות", הניתנת על ידי בית ספר היסודי ממלכתי בן גוריון, אף הוא בעיר גבעתיים.
4. ממודעה שפרסם בית הספר (מצ"ב) עולה, כי הילדים הלוקחים חלק בתכנית יזכו לקבל תכנים נוספים על אלו שמקבלים שאר תלמידי כיתות א' במסגרת יום לימודים ארוך, כאשר יום בשבוע, הם נקבצים מן הכיתות בהן הם לומדים לשם פעילות נפרדת במסגרת התכנית. יודגש, דבר זה מתבצע יום בשבוע **במהלך שעות הלימודים**. כן מציינת המודעה, כי ההשתתפות בתכנית כרוכה בתשלום ומותנית בעמידה בתנאי קבלה.

5. כן נודע לנו, כי שכר הלימוד **החודשי** עבור השתתפות בתכנית עומד על כ- 1100 ₪, וכי על התלמידים להיבחן בבחינות כניסה הנערכות בבית תפוח פיס – המרכז למדעים טכנולוגיה ואמנות, כתנאי להשתתפות בתכנית. השתתפות בבחינות אלו מותנית אף היא בתשלום פרטי בגובה 300 ₪.

6. כמתואר, התכנית מתקיימת הן בשעות שלאחר תום יום הלימודים הרשמי והן במהלכו, ביה"ס הוא המפרסם ומשווק את התכנית בקרב ההורים של תלמידי כיתות א', והוא אף מרכז ומפעיל את התכנית באמצעות אנשי הסגל שלו. למיטב ידיעתנו, גם ועדת הקבלה לתכנית מורכבת מסגל ביה"ס.

7. הן גביית סכומי כסף גבוהים כל כך והן התניית תנאים לקבלה למסלול מיוחד במסגרת ביה"ס יסודי ממלכתי מנוגדות לתנאים, למגבלות ולפרוצדורות לעניין גביית תשלומי הורים כפי שנקבעו בחוק חינוך ממלכתי, התשי"ג-1953, בחוק לימוד חובה, התש"ט-1949 ובתקנות שתוקנו מכוחם ובחוזרי מנכ"ל משרד החינוך, כפי שיפורט להלן:

א. התכנית מתבצעת **במקביל** לתכנית הלימודים הנוספת (להלן- **תל"ן**) הניתנת לחלק מתלמידי ביה"ס. לפיכך, תכנית המדעים **אינה** מוגדרת כתל"ן ובכל מקרה אינה עומדת בתנאיו.

ב. התכנית אף אינה עונה להגדרת שירות הנרכש באמצעות 'תשלומים מרצון' הקבוע בס' 5 לחוזר מנכ"ל תשס"ג/3(א) שכותרתו "תשלומי הורים", שכן עלויותיה גבוהות במידה ניכרת מהסכומים המותרים בגבייה ושנקבעו בחוזר מנכ"ל תשע"א 1-3.11 שכותרתו "תשלומי הורים לשנה"ל תשע"א"¹.

ג. על מיון וסינון באמצעות מבחנים והערכות חל איסור שנקבע בחוזר מנכ"ל מיוחד ד' תשנ"ו, הקובע בס' 3 שכותרתו "המדיניות הכוללת בדבר מבחנים והערכות בבית הספר היסודי":

"א. מבחנים חיצוניים (ארצי, מחוזי או כל גורם אחר)

אין לקיים מבחנים חיצוניים עד כיתה ג'.

במיוחד אין לקיים מבחני מיון בגנים או לקראת כיתה א'.

"....

8. בית הספר בן גוריון הינו מוסד לימודי ממלכתי וציבורי, ועל תשתיותיו ומשאביו – הפיסיים, הכלכליים והאנושיים - להתחלק באופן שוויוני בין כלל תלמידיו. הפעלת תכנית כגון זו בה עסקינן מהווה הפרטה של מערכת החינוך הציבורי, תוך שימוש מפלה במשאביה להנאתם של מספר מצומצם של ילדים ובני משפחותיהם. בהשאלה מתחום הבריאות, שרות נוסף המשווק ומקודם על ידי המערכת הציבורית, על חשבון המשאבים הציבוריים המתוקצבים על ידי המדינה (כדוגמת הסגל והתשתיות), ואפילו היה ניתן,

¹ סכום המוגבל ל-250 ₪ לשנה לתלמיד בית ספר יסודי.

לאחר תום יום הלימודים (שלא כבענייננו) ובמימון פרטי, מהווה מעין שר"פ שכידוע, נאסר (ר' בג"ץ 4253/02 קרייתי נ' היועמ"ש (טרם פורסם, פסק דין מיום 17.3.09).

9. פתיחת תכניות כגון אלו מהווה פרקטיקה מפלה ומדירה. תכנית מיוחדת לבעלי יכולת כספית מפלה את תלמידי כיתות א' האחרים שיתכן וחלק מהם מעוניינים ליהנות מן התכנים הנוספים שמציעה תכנית זו לתלמידיה, אולם יד הוריהם אינה משגת לשלם סכומי עתק בגובה 11,000 ₪ בשנה². התניית כניסה לתכנית בתנאי קבלה מהווה אף היא כלי מסנן ומדיר על רקע סוציו-אקונומי של ילדים משכבות שונות באוכלוסייה, והיא מנוגדת לרוח החוקים בתחום החינוך. דבר זה נלמד אף ממדיניות משרד החינוך בכל הנוגע למיונים בכניסה לבתי ספר מוכרים שאינם רשמיים, קל וחומר ככל שהדבר נוגע למיונים במסגרת מערכת החינוך הממלכתית³.

10. פרקטיקה פסולה זו יוצרת בפועל שתי מערכות חינוך במסגרת החינוך הציבורי, ומקבעת את הריבוד החברתי-כלכלי הקיים במקום להיאבק בו ולהעניק לכל ילד הזדמנויות שוות לחינוך ולהתפתחות, במנותק מן המעמד הסוציו-אקונומי של הוריו. מדיניות זו של משרדך עומדת בניגוד מובהק למטרתה של מערכת החינוך הציבורית כפי שנקבעה בסעיף 8(2) לחוק חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953 - להעניק "שוויון הזדמנויות לכל ילד וילדה...". זהו אחד מתפקידיה המרכזיים של מערכת החינוך הציבורית, תפקיד שהיא מועלת בו, בין השאר, באמצעות קידום של תכניות ומסלולים כדוגמת זו בה עסקינן, ולמצער על ידי אי אכיפה של האיסורים על כך.

11. יתר על כן, עסקינן בילדים רכים בשנים אשר נאלצים לעבור הליך מיון וסינון הקובע מי מהם 'ראוי' ו'מתאים' למסלול מיוחד ונחשק, וגם בכך יש טעם חמור לפגם, כאשר הדבר אף עלול לגרום להשפלתם ולפגיעה בתחושת הערך העצמי שלהם כבני אדם.

12. הדרה מהשתתפות בתכנית פוגעת גם בכבודם של הילדים שאינם לוקחים בה חלק, כל שכן כאשר היא מתבצעת לנגד עיניהם, עת במהלך הלימודים מתי מעט נבחרים יוצאים לימי העשרה מחוץ לבית הספר. פרקטיקה מקוממת זו מדגישה עוד יותר את ההבחנה המשפילה שהיא יוצרת במסגרת מערכת המתיימרת להיות שוויונית, בין ה"מוכשרים יותר" - אלו שעברו את מבחני הקבלה, ה"עשירים יותר" - אלו שיד הוריהם משיגה לשלם סכומי עתק, ובין אלו שמודרים מלקחת חלק בתכנית מרתקת, מהנה ומעשירה על פניה.

13. בהזדמנות זו נבקש לציין, כי ההיתר לרכישת 'שירותים מרצון' על ידי הורים במסגרת מערכת החינוך הציבורית והגדרת רכישה זו בחוזר מנכ"ל כעסקה בין "קונה מרצון ומוכר מרצון" מעוררת בעיות מהותיות - חוקיות וחוקתיות.

² זאת מלבד התשלומים הנגבים כחוק עבור פעילויות נוספות ושירותים נוספים במסגרת ביה"ס.

³ ר' אור קשתי, משרד החינוך מאיים לקצץ בתקציב בתי ספר יהודיים שעורכים מבחני מיון, הארץ אונליין, 6.1.11. וכן: אור קשתי, מסמך פנימי במשרד החינוך: מבחני המיון לבתי הספר היהודיים אינם חוקיים, הארץ, 30.1.11.

14. ראשית, מקור הסמכות החוקי להתרת גביית תשלומים כגון דא הוא עלום והוא מנוגד להסדרים בדבר גביית תשלומי הורים הקבועים בחוק לימוד חובה וביתר דיני החינוך. שנית, התרת גביית תשלומים מרצון מנוגדת לעקרון השוויון בחינוך חנם, שכן היא יוצרת הבחנה בין תלמידים על רקע מצבם הכלכלי של הוריהם. נראה אם כן, כי מדובר בהוראה מפלה ומשוללת מקור סמכות שבמידה רבה מעקרת מתוכן את העיקרון של חינוך חנם ושוויוני לכלל התלמידים במדינת ישראל, כפי שהמציאות אכן מלמדת.
15. לאור הנאמר לעיל, אבקשך להורות באופן מיידי על ביטולה של תכנית המדעים בביה"ס בן גוריון ובבתי ספר אחרים בהם נהוגות פרקטיקות דומות. לחלופין נבקשך להורות, כי תכניות כדוגמת אלו יהיו נגישות ופתוחות לכלל תלמידי ביה"ס, ללא התניה בתשלום כספים מעבר למותר בחוק ובתקנות וללא כל הליך סינון.
16. כן נבקשך לשוב ולהבהיר את האיסור החל באופן גורף, למעט במקרים מוגבלים ומוגדרים, על עריכת מבחנים ומיונים לשם קבלה לתכניות כאלו ואחרות הניתנות במסגרת מערכת החינוך.
17. בנוסף, נבקשך להנחות את אנשי משרדך לוודא כי איסורים אלו **נאכפים** הלכה למעשה בכל מוסדות הלימוד הרלוונטיים.
18. לחלופין, ככל שהנכם סבורים כי פעילות זו חוקית וסבירה, נודה על הבהרת המקור החוקי לגביית תשלומים אלו, לשימוש בסגל ביה"ס ובמתקניו לשם הפעלת התכנית ועריכת מבחני קבלה, כמו גם המקור החוקי המתיר עריכת מבחנים לשם קבלה לתכנית לימוד במסגרת מערכת החינוך הממלכתית.
19. לסיכום נציין, כי מסלולים ותכניות במימון פרטי אינם פרקטיקה הייחודית לעיר גבעתיים שכן מדובר בתופעה הנפוצה ברחבי הארץ⁴. לאור כך, התייחסות עקרונית של משרד החינוך לסוגיה נדרשת ביתר שאת.
20. אודה על תשובתך המהירה לאור לוח הזמנים הדוחק.

בכבוד רב ובברכה,
משכית בנדל, עו"ד

⁴ "ביותר ממחצית הרשויות המקומיות נהוגים בבתי הספר הציבוריים מסלולי לימוד ייחודיים בעלי מאפיינים "פרטיים", ובהם תשלומי הורים גבוהים מהרגיל. כך עולה מסקר שנערך בקרב מנהלי מחלקות חינוך ברשויות המקומיות בשנת 2011, כפי שצוטט אצל יובל וורגן, מסלולי לימוד ייחודיים במימון פרטי במערכת החינוך, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, ע"מ 18, פברואר 2011.